

Aktiivin II partisiipin monikon käyttö epämääräisen tekijän ilmaisemisessa

Tarkastelen monikkomuotoisen aktiivin II partisiipin käyttöä epämääräisen tekijän ilmaisemisessa savolais- ja kaakkoismurteiden raja-alueelle sijoittuvassa Punkaharjun murteessa. Havaintoni olen tehnyt murreretkellä keräämästäni aineistosta. Murreretken järjestivät Helsingin yliopisto ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus kesäkuussa 1988. Materiaalin keräsin Punkaharjun Särkilahden kylästä ja sitä ympäröivistä kylistä kuuntelemalla nimestäjien ja sanastajien tekemiä haastatteluja ja retkellä tallennettuja murrenauhoja. Aineistoa on kaikkiaan 31 kielenoppaalta.

Tavallisesti monikko ilmaistaan tällä murrealueella inkongruentilla yksiköllä. Pari esimerkkiä tästä valtatyyppistä:

— — sitte eivät ennee lypsäny^k ku kaks kertoo.

vanhukset ei saanum mittää — —

Monikon ilmaisemiseen käytettiin myös aktiivin II partisiipin monikkomuotoa, tosin huomattavasti harvemmin kuin inkongruenttia yksikköä. Monikon käyttötapauksissa merkitys saattoi olla kahdenlainen, normaalia monikkoa vastaava tai passiivia vastaava.

Esimerkkejä tavallisesta monikon käytöstä:

olko kastiaiset tehneet sem paikan.

eivät kommunistit voittaneet.

ei lähteneet (venäläiset) montur reunasta. nehä on eronneet.

— — ne (nuoret) om maailmalel lähteneet

Hyvin tyyppillistä näille monikoille on apu- tai kieltoverbin yksiköllisyys pääverbin ja subjektin monikollisuudesta huolimatta. Tällainen rakenne voisi mielestäni olla sekoitusta kongruentista muodosta ja puhekielessä yleisestä inkongruentista muodosta.

Erityisesti kiinnitin huomiota siihen, että aktiivin II partisiipin monikkoa

Havaintoja

käytettiin epämääräisen tekijän ilmaise-
miseen. 31 oppaasta 7 käytti monikko-
muotoa joskus passiivimuodon asemes-
ta.

Esimerkkejä:

- M1: — ei mittää vikkoo löytäneet —
(lääkärissä/sairaalassa ei löydetty
mitään vikaa)
- M2: on ne tervoo keittäneet (ennen
keitettiin / on keitetty tervaa)
eiköhäⁿ ne kattohuopatehtaale^k
kulettäneet (metsästä kuljetettiin
jotakin materiaalia kattohuopa-
tehtaalle)
- M3: oiskona kaskia viljelleet (olisivat-
kohan ennen viljelleet kaskia)
- N1: viimmo talvenaha nuo kuulu va-
littanneen iha ylleisesti — — (vii-
me talvena valitettiin yleisesti
kylmyyttä)
- M4: kyllä sieltä on saaneet kalaa (kyllä
sieltä on saatu kalaa)
- M5: ne on niissä veneitä pitäneet (niis-
sä on pidetty veneitä)
ne olivat yhe yksinäisen (karhun)
nähteen sielä tiellä (tiellä oli nähty
/ on nähty yksi yksinäinen karhu)
- N2: hyö on keränneet hirveesti — —
(täältä on kerätty hirveän paljon
sieniä)
- M = mies, N = nainen, numero osoittaa
eri oppaita.

Kaikki tämäntyyppiset lauseet olisi
mahdollista korvata suomen passiivilla.
Monissa tapauksissa voisi lauseet korva-
ta sentyyppisillä lauseilla kuin esim. *Mo-
net ovat pitäneet veneitä niissä* | *Jotkut
ovat pitäneet veneitä niissä* | *Ihmiset ovat
pitäneet veneitä niissä*. Lauseilla viitataan
epämääräiseen inhimillisten tekijöiden
joukkoon. Useissa tapauksissa ajankoha,
johon viitataan, ei ole tarkasti määri-
tely. Tätä rakennetta käytettiin usein
myös silloin, kun puhuttiin marjojen,
sienien, kalojen jne. saaliista. Puhuja ha-
lusi tällöin vähätellä omaa osuuttaan
saaliin saajana tai laskea itsensä saalista-
jien ryhmän ulkopuolelle kuuluvaksi.
Esim. M4 oli itse kova kalamies ja oli
erittäin todennäköistä, että hän oli myös
saanut kalaa kysytyltä alueelta. Aktiivin
II partisiipin monikkomuotoa käyttivät
passiivin merkityksessä sekä miehet että
naiset. Käyttäjistä nuorin oli 35-vuotias
ja vanhin 85-vuotias. Tätä epämääräisen
tekijän ilmaisutapaa oppaat käyttivät
tavallisen passiivin rinnalla (esim. — —
madetta on saatuna tuolta).

TIINA LYYRA